

**بررسی نقش مقررات و اصول کمیته بال
در نظام بانکی کشور
(با تأکید بر ارزیابی ریسک‌های مترتب بر عقود اسلامی)**

رامین پاشایی فام*

پیش‌گفتار

طی دهه‌های گذشته بروز انواع بحران‌های مالی در کشورهای مختلف که ناشی از بی‌توجهی آن‌ها به عامل ریسک بوده است موجب ساماندهی مالی و نظارتی ویژه از سوی مراجع بین‌المللی شده تا از طریق تقویت بنیادهای مالی و سرمایه‌ای مؤسسات مالی کشورها، امکان پیشگیری از بی‌ثباتی مالی و به تبع آن بی‌ثباتی بخش اقتصادی فراهم شود. بدین ترتیب زمینه‌های لازم برای ایجاد و شکل‌گیری کمیته بال فراهم شد. بخش عمده‌ای از مقررات بال برای نظام بانکی، مقررات نظارتی حاکم بر شرکت‌های بیمه و مقررات نظارتی حاکم بر تسویه دین و مطالبات بوده است، که برای تقویت بنیان مالی مؤسسات کشوری و عدم بروز نکول در ایفای تعهدات این مؤسسات طراحی شده است. هدف اصلی از تدوین و اجرای این مقررات آن در حوزه فعالیت بانک‌ها و مؤسسات غیربانکی در بازار پول، کمیته بال سه مجموعه مقررات در زمینه روش‌های مدیریت ریسک در چارچوب مقررات بال I، II و III تدوین و در اختیار فعالان بازار و مقام‌های نظارتی بانکی کشورها قرار داده است. همچنین بانک تسویه بین‌المللی¹ در

¹ BIS: Bank for International Settlement

رهنمودهای خود به کشورها در خصوص اهمیت ریسک‌های اعتباری، بازار و عملیاتی^۱ تاکید کرده است. از این نظر شناسایی، اندازه‌گیری و کنترل ریسک‌ها از اهمیت بالایی برای صنعت بانکداری ایران، برخوردار است. در این راستا بررسی چگونگی به‌کارگیری ساز و کارهای اجرایی اصول کمیته بال در نظام بانکداری هر کشور از جمله ایران اهمیت ویژه‌ای دارد. در نظام بانکداری بدون ربا در ایران تمامی مراودات بانکی مبتنی بر نظام بانکداری اسلامی است و این امر موجب شناسایی و تعدیل برخی ریسک‌های موجود در عقود اسلامی شده است. لیکن باتوجه به ویژگی‌های ساختاری و شرایط سیاسی و اقتصادی حاکم بر کشور، نظام بانکداری ایران با ریسک‌هایی متفاوتی روبه‌رو است. با توجه به اهمیت و ضرورت بررسی ریسک‌های عقود در نظام بانکداری بدون ربا در ایران،

نظام بانکداری ایران با تأکید بر ارزیابی ریسک‌های مترتب بر عقود اسلامی و با توجه به شرایط اقتصادی، سیاسی و قوانین حقوقی کشور کرده است. این مقاله نتیجه بررسی و مطالعات کارشناسان اداره کل تحقیقات و کنترل ریسک بانک سپه، به ویژه سرکار خانم‌ها شهرزاد فرجی و پریسا رفیعی شمس‌آبادی است.

^۱ Operational Risk

چکیده

امروزه فرایند جهانی شدن و به دنبال آن بروز انواع ریسک‌ها و همچنین وقوع بحران‌های مالی، بر لزوم ارتقای سطح کمی و کیفی بخش مالی بیش از پیش تأکید دارد. در این بین، دقت در مورد قوانین بین‌المللی نظارت بر مؤسسات مالی توجه بیشتری را می‌طلبد. یکی از قوانین مهم در این خصوص، قوانین نظارتی کمیته بال است. با افزایش فعالیت‌های بین‌المللی بانکداری، این کمیته ملزم به مقابله با چالش‌های قوانین و مقررات موجود شد و استانداردهای سالم بودن یک نهاد مالی را تبیین کرد که تمامی مؤسسات مالی در همکنش‌های خود با یکدیگر بایستی این معیارها را در نظر بگیرند. مؤسسات مالی ایران نیز به منظور جلوگیری از آثار رعایت نکردن اصول کمیته بال، همگام با سایر کشورها می‌بایست هر چه سریع‌تر نسبت به اجرای اصول این کمیته، متناسب با شرایط کشور، اقدام کنند.

در این مقاله پس از مروری بر مقررات کمیته بال در زمینه کفایت سرمایه و مدیریت ریسک، به ساز و کارهای اجرایی مدیریت ریسک در اقتصاد کشور پرداخته شده و در ادامه به بررسی و تحلیل مدیریت ریسک‌ها در نظام بانکداری اسلامی و آثار عدم نظارت بر آن پرداخته شده و سپس ریسک‌های تخصیص وجوه در بانکداری بدون ربای ایران با توجه به ماهیت عقود، بررسی شده است. سرانجام ضمن جمع‌بندی، راهکارهایی برای کاهش ریسک و مدیریت آن ارائه شده است.

کلمات کلیدی: مقررات کمیته بال، بانکداری اسلامی، ریسک بازار، ریسک نقدینگی، ریسک اعتباری، ریسک عملیاتی، کفایت سرمایه

طبقه بندی JEL: G21, G28